

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

Стамболово-Кърджали 54

ПРОГРАМА ЗА
РАЗВИТИЕ НА
СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Програма за развитие на селските райони 2014-2020 г.
Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони

СНЦ „МЕСТНА ИНИЦИАТИВНА ГРУПА СТАМБОЛОВО - КЪРДЖАЛИ 54“

ДОКЛАД

**ПРОУЧВАНЕ И АНАЛИЗ НА ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИТЕ НАГЛАСИ И
ИКОНОМИЧЕСКАТА АКТИВНОСТ НА МЛАДИТЕ ХОРА НА ТЕРИТОРИЯТА
НА МИГ „СТАМБОЛОВО – КЪРДЖАЛИ 54“**

декември, 2020 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

I. ВЪВЕДЕНИЕ.....	3
II. МЕТОДОЛОГИЯ НА ПРОУЧВАНЕТО И ХАРАКТЕРИСТИКА НА ИЗВАДКАТА 5	
III. ДЕМОГРАФСКА ХАРАКТЕРИСТИКА НА МИГ „СТАМБОЛОВО – КЪРДЖАЛИ 54“	7
IV. ИКОНОМИЧЕСКА АКТИВНОСТ НА МЛАДЕЖИТЕ	11
1. Статус в заетостта и предпочитания за заетост на респондентите.....	11
2. Предприемачески нагласи.....	14
V. МНЕНИЕ ЗА СРЕДАТА ЗА ЖИВОТ	20
VI. ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ	25
1. Изводи.....	25
2. Препоръки	28
VII. ПРИЛОЖЕНИЯ.....	31
Приложение 1: Табличен доклад на проучването на предприемаческите нагласи на младите хора на територията на МИГ „СТАМБОЛОВО- КЪРДЖАЛИ 54“	31
Приложение 2. Анкетна карта на проучването	42

I. ВЪВЕДЕНИЕ

Историческото развитие на предприемачеството като теория и практика от древността до наши дни изминава дълга еволюция. Какво е предприемачество? и Кой е предприемач? Отговорът зависи от спецификата на съответната епоха, нивото на развитие на обществото и създадената организация на икономическите дейности. В развитието на теорията за предприемачеството учени от различни области правят опити за различни интерпретации на понятието с цел да го обяснят по-добре и да дадат възможно най-точната и пълна дефиниция.

Понятието предприемачество има френски произход, от думите „entreprendre”, която означава предприемам нещо, и „entrepreneur” – посредник или откривател на възможности. Основната идея, заложена в понятието предприемачество е човек, който организира и управлява дадено бизнес начинание (някаква обществена дейност) и поема голяма част от риска, свързан с тази дейност.

За първи път терминът предприемачество (entrepreneurship) се появява в Универсален търговски речник, издаден в Париж през 1723 г. В него предприемачът е описан като човек, носещ отговорност за дадено производство или за строителството на обект. В качеството на научен термин понятието entrepreneurship се въвежда в началото на XVIII в. от Ричард Кантилон (Richard Cantillon). Ричард Кантилон в началото на XVIII в. е един от първите автори, разглеждащи предприемачът като индивид, поемащ (често

непредсказуем) риск, който е и различен от осигуряващия капитала индивид.

Развитието на предприемачеството в дадена страна е в тясна зависимост от т. нар. бизнес среда. Колкото по-предвидима и устойчива е

бизнес средата, толкова по-успешно ще се развива предприемачеството.

Икономическите, политическите, социално-културните, технологичните, екологичните и географските условия създават ли не създават предпоставки за развитието на предприемачеството.

Предприемачеството и предприемаческото поведение са едни от новите и особено актуални характеристики на съвременната икономика и на личността. Затова напоследък все по-често се поставя въпроса за формирането на предприемаческо мислене и за средата, която способства за неговото изграждане, на възможностите за изучаване и усвояване на принципните правила за резултатна предприемаческа нагласа в условията на силна глобализация и циклични кризисни явления в националната и световна икономика.

Предприемачеството е основен двигател на иновациите и икономическото развитие. То е сбор от компетенции, които могат да бъдат научени и усъвършенствани. Усвояването им може да започне още в училище и да бъде забавно, интересно и предизвикателно. Това е не само ценен опит за учениците, но и фактор за успеха в бъдещата им реализация – и като предприемачи, и като служители.

Предприемачът е личността, която генерира, организира и осъществява нови и рационални идеи, с оглед на бързо и навременно задоволяване на възникнали потребности на пазара. Практиката показва, че често пъти той сам инициира нови потребности и организира тяхното задоволяване. За да изпълни своята мисия, предприемачът трябва да притежава редица качества, които могат да се придобият в процеса на обучение и работа или пък са вродени и са свързани с продължение на семейни традиции.

Според Глобалния предприемачески мониторинг 2016-2017, България е на 62-ро място по предприемаческа активност от 65 държави. Едва 4.8% от българите участват в някаква форма на предприемаческа активност. Тази статистика показва нуждата от нови подходи, които да доведат до реална полза и позитивен ефект за националната икономика.

Обучението в предприемачество от ранна възраст играе важна роля в изграждането на нагласи, умения и начин на мислене, важни за успеха в 21 век. То е сред инвестиции с най-голяма възвръщаемост – компетенциите, които развива са ключови за изграждането на иновативна и конкурентна икономика.

Предприемачеството е присъщо на по-младите хора. Предприемачеството е особено важно за малки общности, които изправени в пазарна среда са изложени на силен

конкурентен натиск и само при наличие на предприемчивост сред общността имат шанс да оцелеят.

Настоящият доклад за резултатите от извършено проучване “Проучване и анализ на предприемаческите нагласи и икономическата активност на младите хора на територията на МИГ „Стамболово – Кърджали 54“ е изготвен в изпълнение на дейности по под-мярка 19.4 „Текущи разходи и популяризиране на СВОМР“ на мярка 19 „Водено от общностите местно развитие” по Програмата за развитие на селските райони за периода 2014 - 2020 г. Дейността е съгласно Споразумение за изпълнение на СВОМР № РД 50-37/20.04.2018 г. за прилагане на под-мярка 19.2 "Прилагане на операции в рамките на стратегии за ВОМР" и Заповед № РД 09-507/29.05.2018 г. за одобрение на финансова помощ по под-мярка 19.4 „Текущи разходи и популяризиране на стратегия за ВОМР“ на Мярка 19 "ВОМР" от ПРСР за периода 2014 - 2020".

II. МЕТОДОЛОГИЯ НА ПРОУЧВАНЕТО И ХАРАКТЕРИСТИКА НА ИЗВАДКАТА

Изследването има за цел да подпомогне прилагането на Стратегията за водено от общностите местно развитие на МИГ „Стамболово – Кърджали 54“, чрез събиране и анализиране на данни за предприемаческите нагласи и активност на младите хора от територията на община Стамболово и населените места (54) от община Кърджали в териториалния обхват на МИГ.

Изследването цели да идентифицира: настоящата активност на младите хора от територията; нагласите на младите хора към предприемачество и самостоятелна стопанска дейност; потребностите на младите хора, свързани със свободното време, намеренията им за кандидатстване с проекти към СВОМР на МИГ и областите на интерес в които местните млади хора биха подготвили проект и кандидатствали за финансиране.

Проучването е базирано на следните първични и вторични източници на информация: Демографски данни от НСИ; извадково проучване на млади хора, живеещи на територията на МИГ „Стамболово – Кърджали 54“.

Извадковото проучване се проведе чрез метода на пряко персонално анкетиране, с планирана и фактически изпълнена извадка от 101 младежи, живеещи на територията на общини Стамболово и Кърджали (54 населени места), като 58% от тях живеят на територията на 54 населени места в община Кърджали, а 42% живеят на територията на

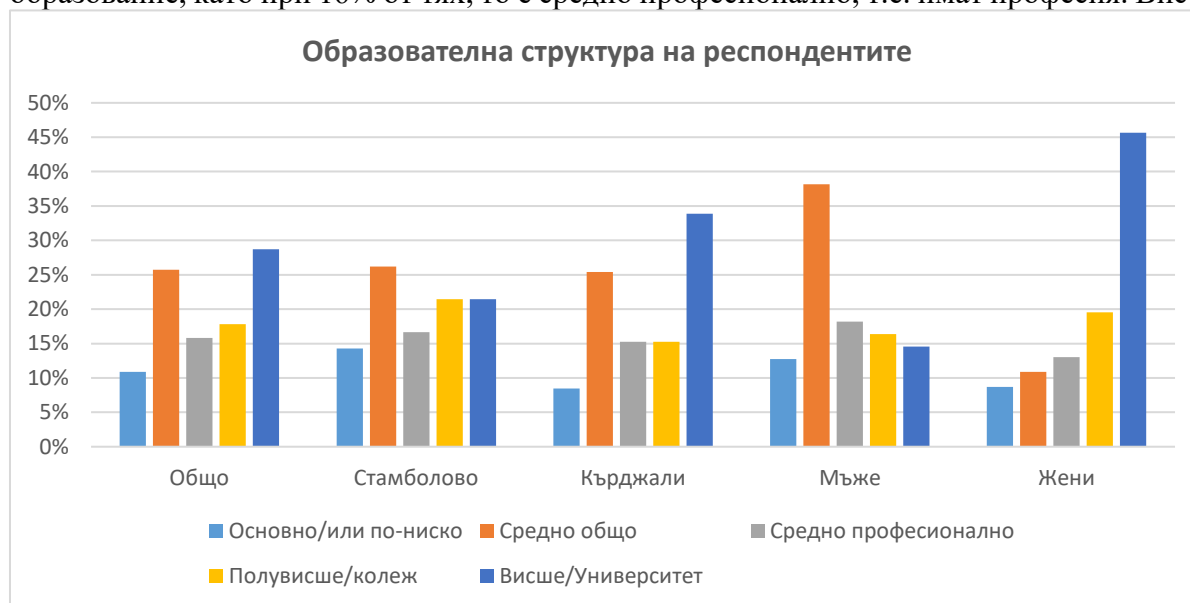
община Стамболово. 42% от включените в изследването младежи са на възраст до 29 години, докато 58 % са на възраст от 30 до 39 г. включително.

За целите на изследването е разработен полу-стандартизиран въпросник, който е съгласуван с Възложителя, преди стартирането на работата на терен, която е проведена през месец септември и началото на м. октомври 2020 година.

Изследването обхваща 101 младежи на възраст от 18 г. до 39 г. Половата структура на респондентите показва лек превес на мъжете (54%) над жените (46%), като това съотношение е приблизително равно и за двете административни територии, включени в обхвата на МИГ „Стамболово – Кърджали 54“. Аналогична е и структурата на анкетираните по възрастови групи в двете общини.

Образователна структура на респондентите

Преобладаващият дял от участвалите в проучването млади хора (42%) са със средно образование, като при 16% от тях, то е средно професионално, т.е. имат професия. Висок

дял (29%) заемат лицата със висше образование, които се допълват с още 18% с лица с полувисше образование (колеж). Висшистите преобладават в групата на жените (46%), в сравнение с тази на мъжете (15%). Делът на лицата с основно или по-ниско образование е 11%, като той е по-висок в община Стамболово (14%) и сравнително по нисък за населените места от община Кърджали (8%). В тази образователна група превес имат мъжете (13%) над жените (8%). Табличен доклад на териториалното извадково проучване е даден в Приложение 1.

Резултатите от проучването са показани и анализирани в отделни глави на настоящия доклад.

III. ДЕМОГРАФСКА ХАРАКТЕРИСТИКА НА МИГ „СТАМБОЛОВО – КЪРДЖАЛИ 54“

Територията на МИГ обхваща общините Стамболово (26 населени места) и част от Кърджали (54 населени места). Тя попада в административните граници на две области (Хасково и Кърджали) и в един район от ниво 2 – Южен Централен Район. Двете общини имат обща граница. Обхваната територия е съчетание на котловинен, речно-долинен, полупланински и планински релеф.

Демографските процеси и продължителните действия на множество фактори, които протичат на територията, оказват влияния и водят чести промени в броя на населението на територията. През настоящият програмен период (2014 – 2020) редица фактори (вътрешни и външни) водят до увеличаване броя на населението на територията, спрямо началото на периода. Ситуацията е различна в двете общини. Докато в населените места от община Кърджали се наблюдава трайна и устойчива тенденция на увеличение на населението, то в община Стамболово се регистрира макар и минимално намаление. Това намаление е ясно изразено в отделни населени места (с. Тънково, с. Поповец, с. Жълти бряг) за сметка на увеличението при други (с. Войводенец, с. Голобрадово, с. Лясковец). Три четвърти от селата на община Кърджали, включени в обхвата на МИГ, трайно увеличават своето население. Към 31.12.2019 г. населението на територията на МИГ е 20851 жители, като се регистрира устойчив, сравнително висок темп на увеличаване на населението.

Таблица 1. Население на територията на МИГ по населени места и по години

НАСЕЛЕНИЕ ПО НАСЕЛЕНИ МЕСТА МИГ СТАМБОЛОВО - КЪРДЖАЛИ 54							
	(брой)						
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Промяна спрямо 2014
	Общо	Общо	Общо	Общо	Общо	Общо	Общо
с. Бащино	236	249	244	239	240	237	1
с. Бели пласт	364	367	364	352	360	383	19
с. Болярци	111	105	102	99	114	126	15
с. Бяла поляна	112	112	114	110	111	113	1
с. Бялка	23	20	20	18	18	19	-4

с. Висока поляна	320	375	385	382	401	438	118
с. Гняздово	56	55	56	54	57	57	1
с. Горна крепост	253	256	266	267	307	333	80
с. Гъсково	102	97	94	99	113	116	14
с. Добриново	11	11	12	12	11	12	1
с. Долище	71	76	76	71	71	77	6
с. Долна крепост	209	215	220	225	240	250	41
с. Жинзифово	388	400	404	415	434	476	88
с. Звезделина	386	395	397	384	390	397	11
с. Звезден	125	124	125	124	140	154	29
с. Звиница	436	422	418	407	400	399	-37
с. Зимзелен	114	114	114	114	121	128	14
с. Иванци	145	154	149	152	172	193	48
с. Калоянци	328	338	341	341	357	365	37
с. Кокиче	109	111	112	109	110	112	3
с. Конево	236	247	255	245	249	257	21
с. Крин	110	120	119	117	114	121	11
с. Люляково	307	349	347	347	357	357	50
с. Майсторово	1	1	1	-	-	0	-1
с. Миладиново	442	445	446	449	467	495	53
с. Мост	696	707	710	708	751	788	92
с. Мургово	333	387	395	406	424	434	101
с. Мъдрец	162	160	162	161	174	186	24
с. Невестино	117	125	128	127	133	133	16
с. Орешница	159	154	155	161	166	168	9
с. Панчево	231	227	225	224	235	254	23
с. Перперек	723	719	723	714	715	730	7
с. Повет	112	113	112	114	121	140	28
с. Пропаст	98	97	95	99	101	112	14
с. Рани лист	698	690	693	687	695	718	20
с. Рудина	168	168	169	158	168	169	1
с. Сватбаре	60	68	81	77	107	133	73
с. Седловина	308	315	309	319	332	350	42
с. Сестринско	91	97	93	87	100	98	7
с. Сипей	486	503	504	510	526	529	43
с. Скалище	272	271	273	274	280	292	20
с. Скърбино	119	123	122	120	126	129	10
с. Соколяне	247	266	264	260	266	267	20
с. Солище	283	295	297	302	301	316	33
с. Страхил войвода	102	105	100	99	97	98	-4
с. Стремово	204	202	200	204	206	209	5
с. Стремци	648	645	646	660	678	708	60
с. Татково	59	54	53	52	52	51	-8
с. Три могили	316	316	308	305	309	309	-7
с. Черешница	288	283	282	277	290	299	11
с. Черньовци	83	86	86	82	83	80	-3
с. Чифлик	365	386	389	402	429	457	92

Настоящият доклад е изготвен във връзка със Споразумение за изпълнение на СВМП № РД 50-37/20.04.2018 г. за прилагане на под-мярка 19.2 "Прилагане на операции в рамките на стратегии за ВМП" и Заповед № РД 09-507/29.05.2018 г. за одобрение на финансова помощ по под-мярка 19.4 „Текущи разходи и популяризиране на стратегия за ВМП“ на Мярка 19 "ВМП" от ПРСР за периода 2014 - 2020"

с. Широко поле	788	785	784	795	805	816	28
с. Ястреб	360	357	346	335	334	347	-13
с. Балкан	206	206	212	211	213	211	5
с. Бял кладенец	72	71	68	65	65	69	-3
с. Воденци	78	78	80	82	85	91	13
с. Войводенец	68	87	93	100	100	103	35
с. Гледка	279	266	266	261	266	264	-15
с. Голобладово	39	38	40	34	45	68	29
с. Голям извор	371	365	361	363	363	368	-3
с. Долно Ботево	344	339	340	332	345	355	11
с. Долно поле	78	82	80	78	80	90	12
с. Долно Черковище	232	218	216	219	228	247	15
с. Жълти бряг	607	594	596	584	583	584	-23
с. Зимовина	241	232	233	222	219	222	-19
с. Кладенец	62	60	61	54	55	53	-9
с. Кралево	180	179	178	173	163	171	-9
с. Лясковец	276	272	268	267	271	296	20
с. Маджари	178	181	188	182	182	191	13
с. Малък извор	379	376	373	374	372	387	8
с. Поповец	295	289	285	261	264	265	-30
с. Пчелари	202	194	193	191	197	218	16
с. Пътниково	64	53	48	49	48	58	-6
с. Рабово	159	147	149	146	157	162	3
с. Светослав	114	117	118	116	115	122	8
с. Силен	146	138	139	145	142	146	0
с. Стамболово	638	633	626	635	633	630	-8
с. Тънково	289	273	262	253	241	224	-65
с. Царева поляна	325	333	332	332	323	321	-4
ОБЩО ЗА МИГ	19493	19683	19690	19580	20113	20851	1358

Населението на територията на МИГ преобладаващо (69%) живее в населени места на община Кърджали (54 на брой) и 31 % в двадесет и шест населени места на община Стамболово. На територията на МИГ няма населено място град, както и такова с население над 1000 жители. Само седем населени места са с население над 500 жители – пет в община Кърджали (Мост, Перперек, Сипей, Стремци, Широко поле) и две в община Стамболово (Стамболово и Жълти бряг). Населеното място с най-голямо население е с. Широко поле (816 жители). Това определя профила на територията, като изключително селска, с много проблеми от различно естество и предизвикателства пред развитието си.

Позитивната демографска тенденция е основа за благоприятни очаквания за бъдещото социално-икономическото развитие на територията.

Таблица 2. Население по възрастови групи на младежите, години общо и по общини.

Община	Стамболово			Кърджали		
Година	2017	2018	2019	2017	2018	2019
Общо население	5729	5755	5916	67871	68727	70097
15 – 19 г.	276	278	268	3216	3271	3249
20 – 24 г.	263	244	231	2881	2626	2565
25 – 29 г.	329	324	323	3890	3776	3576
30 – 34 г.	361	368	374	4704	4691	4691
35 – 39 г.	412	412	411	5277	5289	5253

Въпреки увеличаване на общия брой на населението на територията, в периода 2017 - 2019 г. населението в младежка възраст в двете общини (цялата община Кърджали и Стамболово) намалява с близо 2 процентни пункта – от 29.4% до 27.5%. Това е съществен темп на застаряване на фона на общия брой на увеличение на населението на територията. Съществени различия по отношение на двете общини не се наблюдават.

Намаление на броя на младежите се регистрира в почти всички възрастови групи с изключение на групата – 15-19 г, където има увеличение. Най-съществено е намалението в групите 35-39 и 25-29 години.

Особеност на територията е, че общините са разположени в близост до по-големите градове – Хасково и Кърджали, които разполагат с по-голям демографски потенциал. Ето защо съществуват възможности за по-ефективно използване на по-големия човешки ресурс намиращ се в близост до територията за целите на местното икономическо развитие.

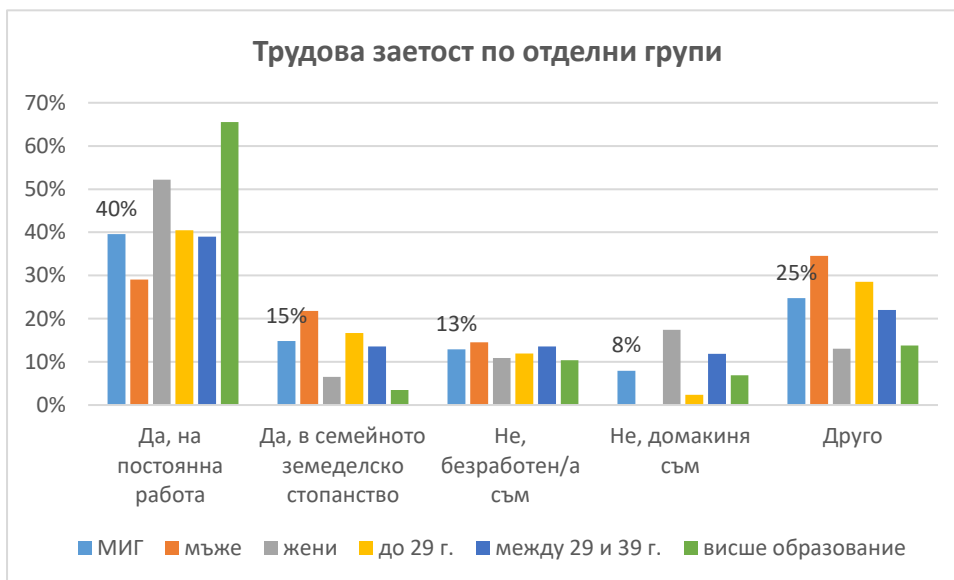
IV. ИКОНОМИЧЕСКА АКТИВНОСТ НА МЛАДЕЖИТЕ

1. Статус в заетостта и предпочитания за заетост на респондентите

Повече от половината (55%) от респондентите (младежи до 39 г.) към момента на провеждане на проучването заявяват, че имат трудова заетост, като за 15% тази заетост е в семейното земеделско стопанство, а 40% работят на постоянна работа в сектори извън земеделския. Относителният дял на работещите на постоянна работа е по-висок сред групата на жените (52%), в сравнение с тази на мъжете (29%). Делът на заетите с земеделското стопанство мъже (22%) е с превес над жените, едва 7%. Не се регистрира различие по отношение на двете възрастови групи- младежи, по отношение на тяхната заетост на постоянна работа, както и заетостта им в семейните земеделски стопанства. Очаквано делът на заетите на постоянна работа е най висок сред лицата с висше образование – двама от всеки три лица са на постоянна работа. При тях е най-ниска ангажираността им в семейните земеделски стопанства – едва 3%.

Трудова заетост на младежите по групи

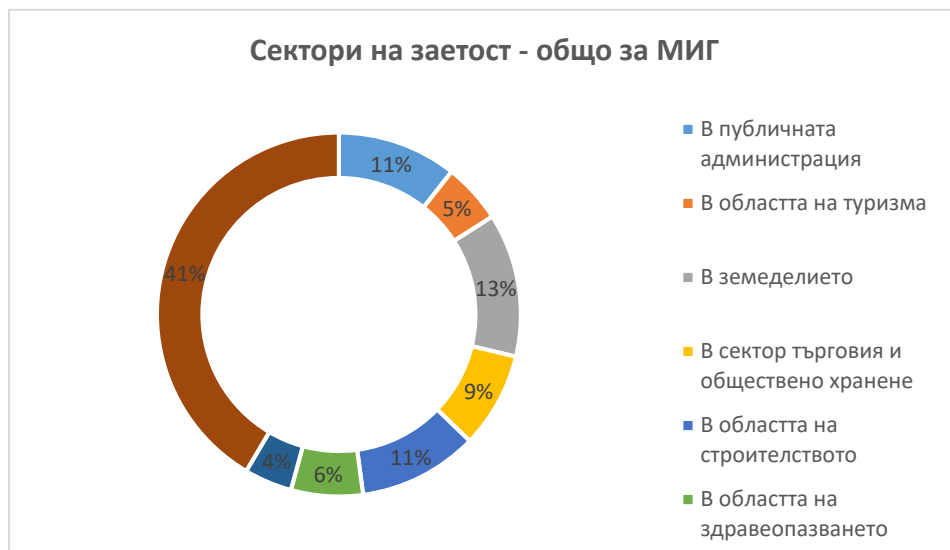
Делът на младежите, които декларират, че са безработни е 13%, като делът на мъжете (15%) е относително по-висок от безработните жени (11%). Интерес представлява,

фактът, че една четвърт от лицата не уточняват с какво са заети в момента, като те са преобладаващо мъже (35%) до 29 години. Осем на сто от анкетираните, декларират, че

изпълняват функции на домакиня, като разбираемо това са само жени. Всеки десети от лицата с висше образование е без работа, което е трудно обяснимо предвид липсата на квалифицирана работна сила в различните сектори на икономиката през последните години.

Сектори на трудова заетост

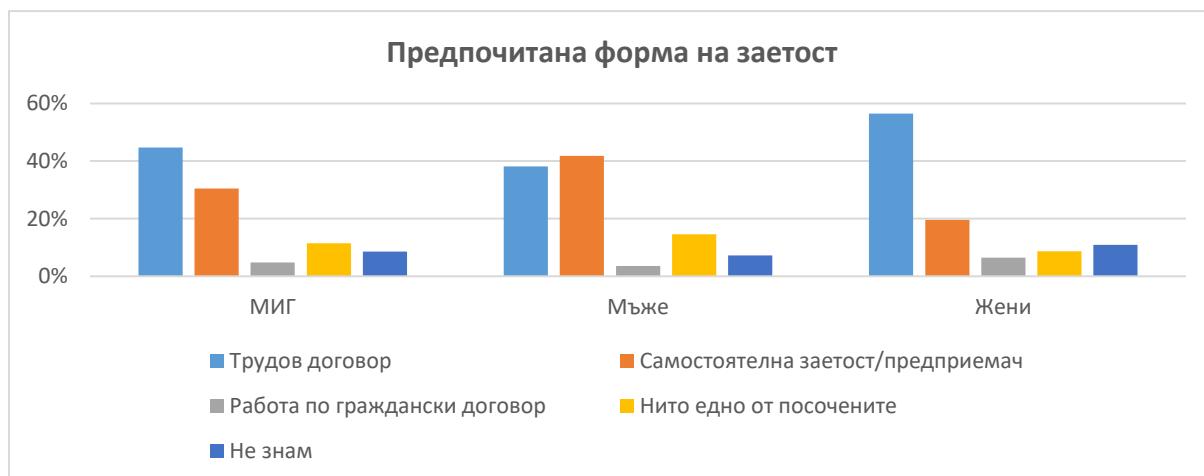
Анализа на резултатите показва, че почти всеки десети (11%), работи в публичната администрация, като това са предимно жени (52% от заетите

жени), а едва 6 % са мъжете работещи в публичния сектор. Всеки пети (21%) е с висше образование. Лицата заети в сектори туризъм (5%), търговия и обществено хранене (9%), в областта на строителството (13%) и здравеопазването (6%) формират една трета от заетите лица-младежи на територията. В сектори като туризъм, търговия и обществено хранене преобладават заетите жени, докато в сектор строителство, преобладават мъжете. Много висок дял (41%) не припознават нито един от посочените сектори, както такъв където упражняват трудова дейност, като концентрация се наблюдава при мъжете (41%), а също и лицата с висше образование (31%).

Близо половината (45%) от анкетираните предпочитат и търсят работа на трудов договор. Този дял е по-висок при жените (57%). Интересно е да се отбележи, че по-младите във възрастовата група до 29 г. също се наблюдава сравнително висок дял.

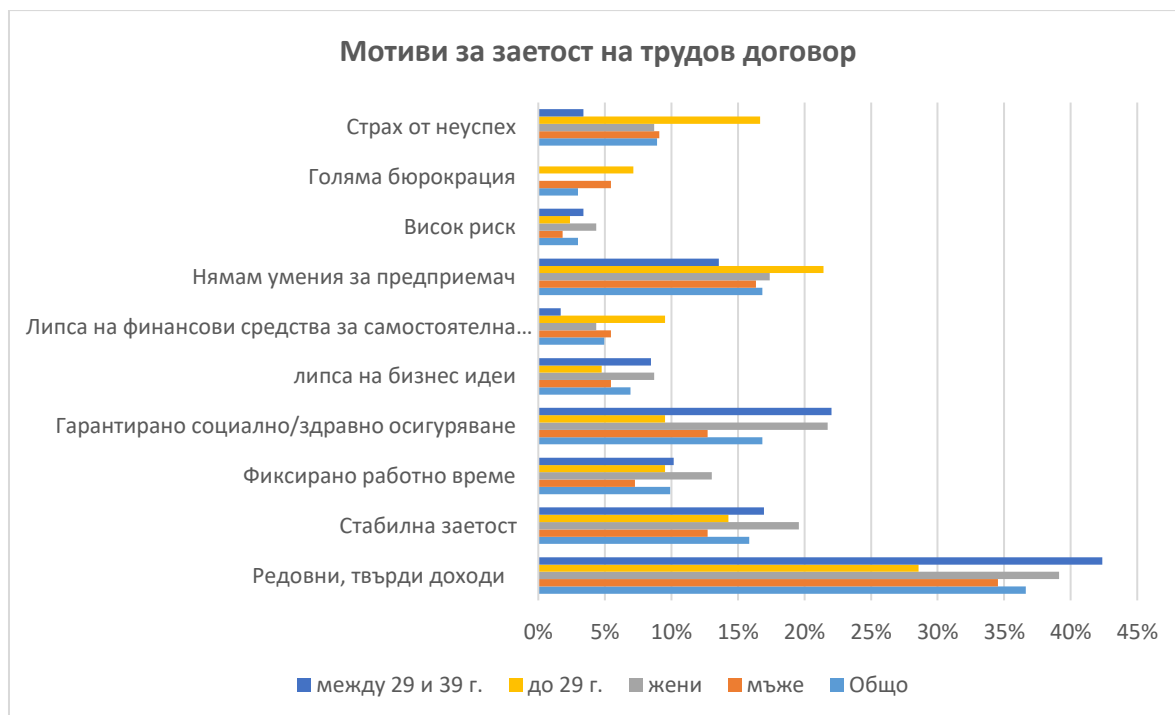
Мъжете очаквано имат по-големи предпочитания към самостоятелна заетост (42%), където такова желание изразяват близо половината от тях, докато желаещите да се занимават с предприемачество жени са една пета (20%). Не е малък и дялът (9%) на тези, които не знаят или нямат предпочитание за форма на заетост.

Предпочитана форма на заетост

Каква е мотивацията за заетост на трудов договор на младите хора е показано на следващата графика.

Мотивация за заетост на трудов договор

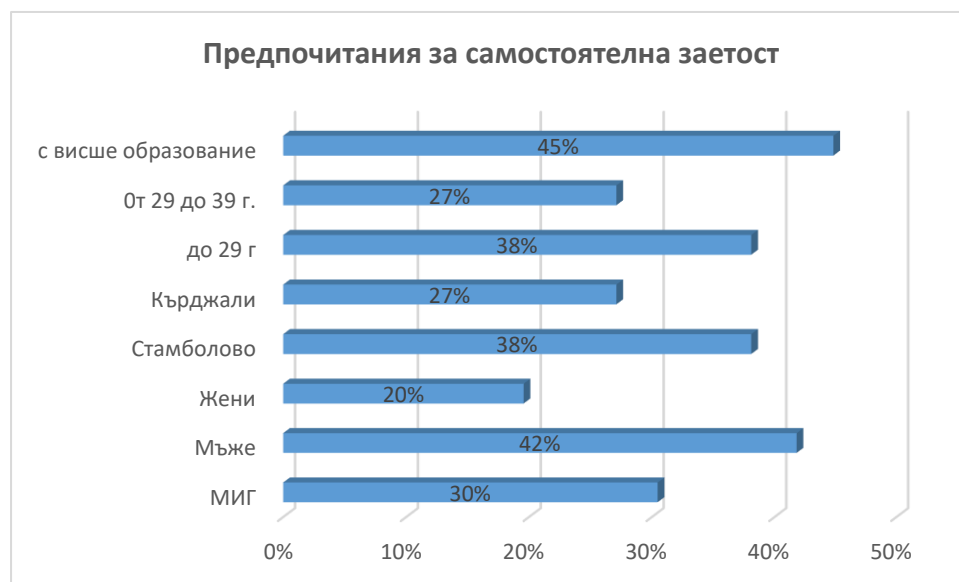

Редовните и твърди доходи са най-силната мотивация за работа на трудов договор. Интересно е да се наблюдава, че това е сериозен мотив за повече от една трета (35%) от мъжете и 39% от жените, които са го посочили като мотив. Освен това, редовните доходи

са по-важни за (42%) младите хора над 29 години, отколкото за тези до 29 години (29%). При следващите фактори – стабилна заетост, фиксирано работно време и гарантирано социално осигуряване не се регистрират сериозни различия между анализираните групи. Делът на лицата, които ги посочват е под една пета (между 10-17%). Интересно е да се отбележи, че липсата на финансови средства не е сред водещите за избор на форма на заетост. Важно за целите на изследването е „откровението“, че 17% нямат предприемачески умения. Към тази група може да се добавят още 7% които декларират, че нямат бизнес идеи и 9%, които се страхуват от евентуален неуспех на начинанието си. Или една трета от запитаните, попадат в група, която условно може да бъде наречена, група лица без предприемачески нагласи. В тази група по-висок дял имат представителите на подгрупата до 29 г., които нямат предприемачески умения. Сред тях рискът от неуспех е най-висок. Почти два пъти спрямо останалите групи. Сериозни различия между мъжете и жените не се наблюдават.

2. Предприемачески нагласи

Проучването регистрира сравнително висок дял (30%) на младежите на територията на МИГ, които имат нагласи за предприемаческа активност. Един от показателите в това

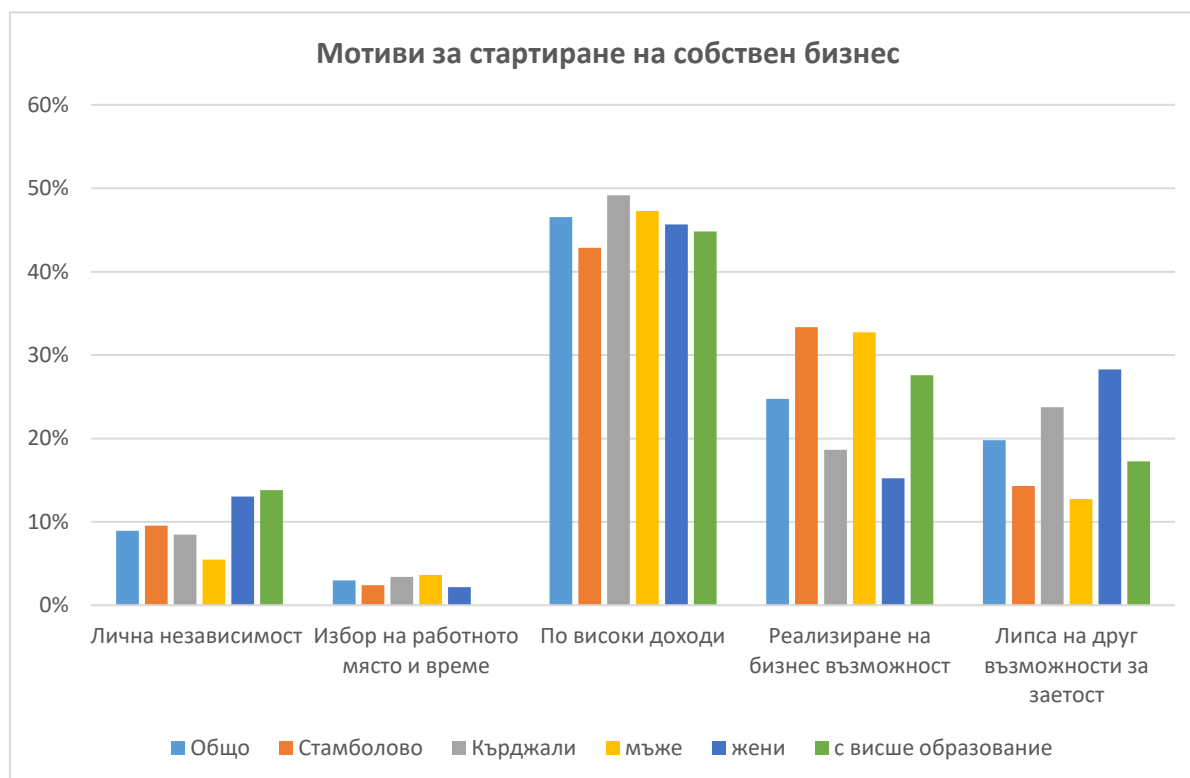

отношение е, че близо една трета от младежите биха предпочели самостоятелна заетост пред работата на постоянен трудов договор. В това отношение се

наблюдават някои съществени различия по пол. Висок дял (42%) от мъжете имат такава нагласа, докато делът на жените е наполовина - 20%. Различия са налице и по отношение на младежите от двете общини. Младежите от община Стамболово декларират значително по-висока нагласа за самостоятелна заетост (38%) от младежите от община Кърджали (27%). Сред възрастовите подгрупи, значително по-висока е нагласата за

самостоятелна заетост сред групата младежи до 29 години – 38%, в сравнение с младите хора от групата 30-39 години – 27%. Предприемаческите нагласи, от гледна точка на образованието на младежите, показват, че лицата с висше образование имат по-висок афинитет (45%) към самостоятелна заетост.

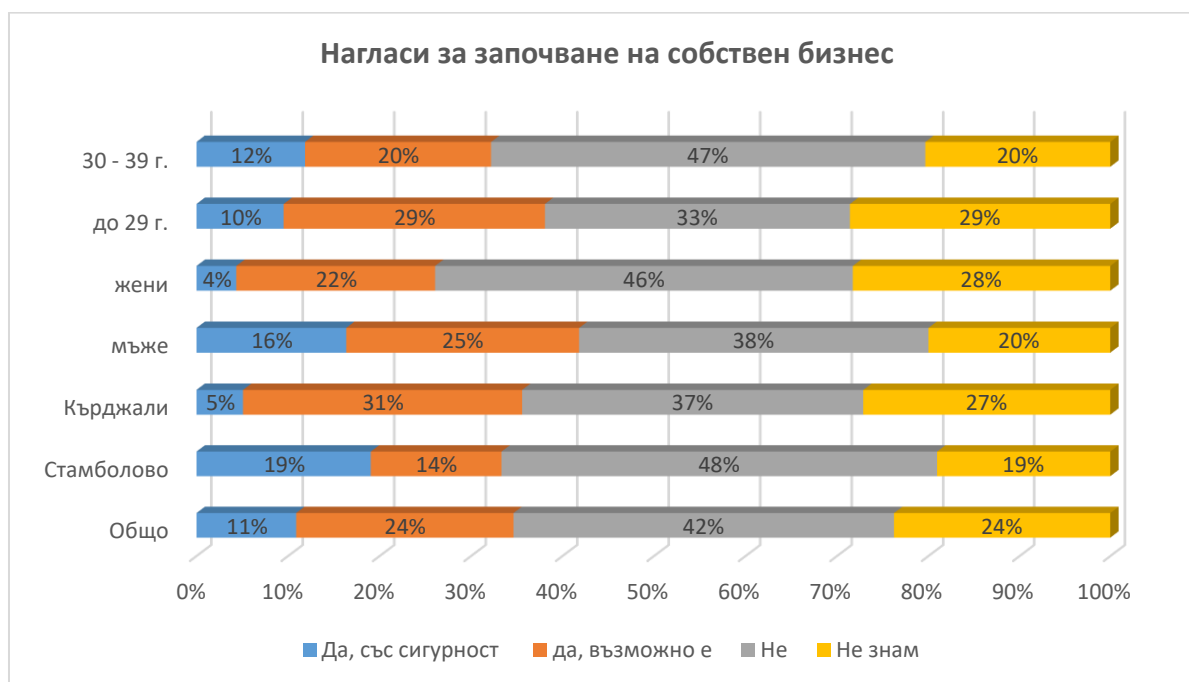
Като цяло предпочитанието към самостоятелната заетост и предприемачеството е

свързано с очакванията за по-високи доходи и реализиране на бизнес възможности. Немалък дял (20%), намират тази форма за привлекателна поради липсата на други възможности за заетост. И ако по-високите доходи мотивират всички подгрупи да започнат бизнес, то при алтернативата за реализиране на бизнес възможности са налице сериозни девиации. Тя е мотив в значително по-висока степен за младежите от Стамболово (33%), мъжете (33%) и лицата с висше образование (28%), отколкото за жените и младежите от селата на община Кърджали. Личната независимост като мотив не е сред водещите мотиви за започване на собствен бизнес. Той е сравнително по-висок при групите лица с висше образование и жени, но сравнително нисък по отношение на останалите възможности.

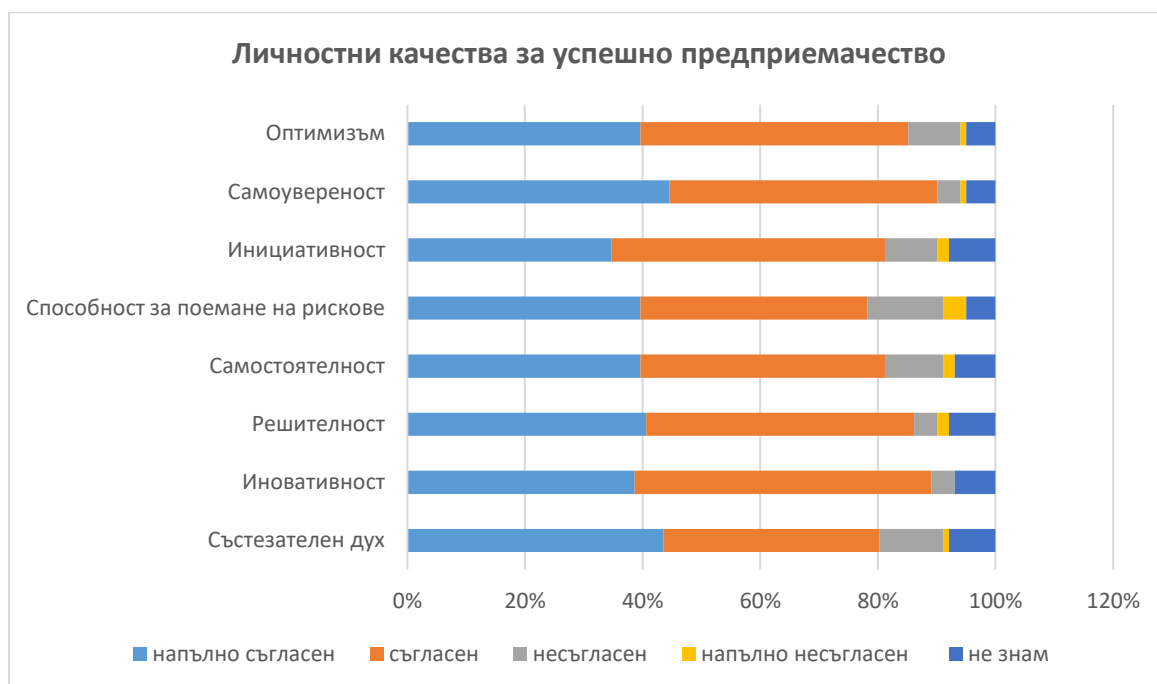
Нагласи за стартиране на предприемаческа дейност имат 35% от анкетиранияте младежи. Твърдо решение за стартиране на свой бизнес имат около 11% от младежите, а 24%, казват че е възможно. Мъжете (41%), сериозно изпреварват жените (26%) в намеренията си за започване на собствен бизнес. Интересно е да се наблюдава, че различия в близко

съотношение са налице и по-отношение на младежите от двете общини. Тези от Стамболово са по-категорични (19%) в нагласите си за започване на бизнес, срещу едва 5% от община Кърджали. Същевременно колебаещите се от община Кърджали са с много по-висок дял (31%) спрямо колебаещите се от община Стамболово (14%). Отново по-категорични в нагласите си, че няма да започнат бизнес са младежите от Стамболово (48%), като делът на тези от Кърджали е 37%. Прави впечатление и високият относителен дял на лицата, които не знаят дали биха започнали бизнес, като за младежите от Кърджали този дял е 27%. Съществени различия в отделните възрастови групи не се наблюдават, въпреки това, трябва да отбележим, че младежите до 29 години имат по-голяма увереност да започнат собствен бизнес, макар и колебаещи се в сравнение с по-горната възрастова група. Жените имат чувствително по-ниски нагласи да започнат собствен бизнес, както и категоричност, че няма да започнат такъв.

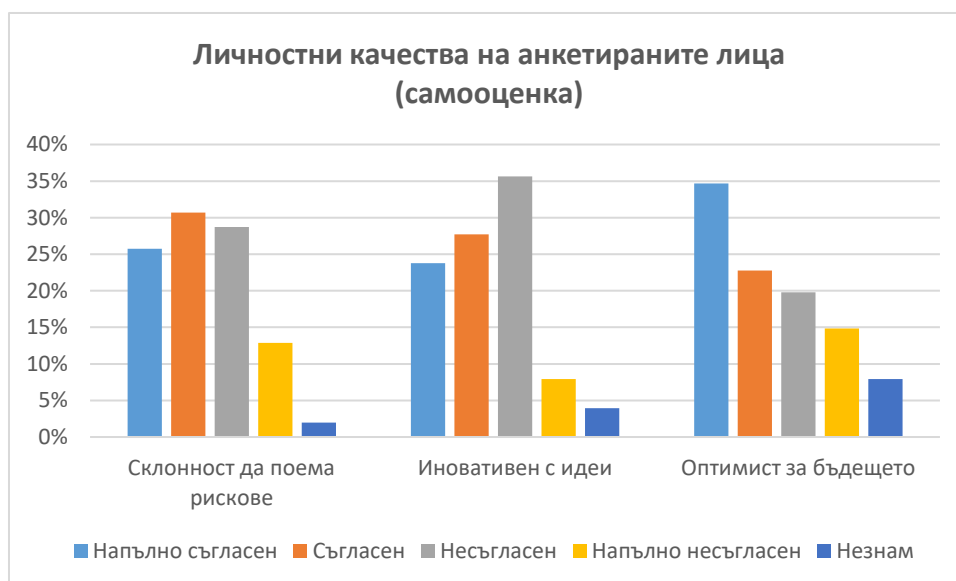

Реализацията на намеренията пред стартирането на самостоятелен бизнес най-общо са свързани с вътрешни и външни фактори. Вътрешните фактори са психологически и мотивационни, управленски умения и маркетингови умения, ресурси и бизнес идеи на потенциалния предприемач.

Според респондентите, за успешно предприемачество най - важните личностни качества са състезателен дух, решителност, иновативност и увереност в собствените възможности. Необходим е, не по-малко и оптимизъм, инициативност, самостоятелност и способност за поемане на рискове.

Проучването показва, че младежите на територията имат значителни психологически и мотивационни ресурси за стартиране на собствен бизнес. Респондентите имат

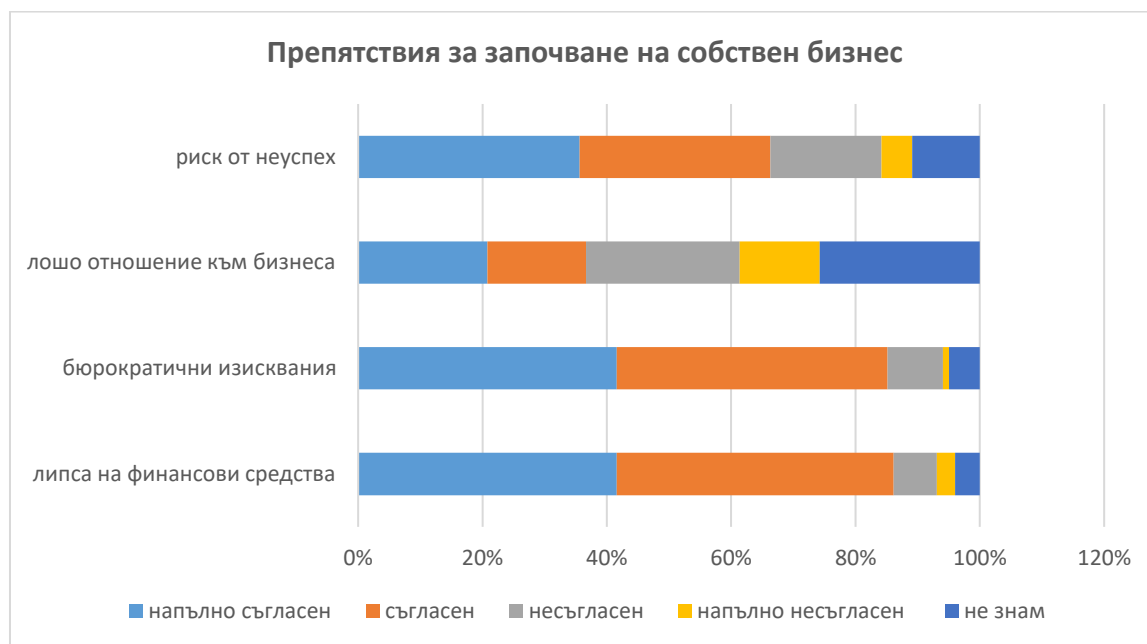
сравнително висока самооценка за своята иновативност и идеи способността си за поемане на риск, и най-вече са оптимисти за бъдещето, които

са необходими за стартиране на самостоятелен бизнес. В същото време повече от 40% от тях признават, че не са склонни да поемат рискове, както и че не определят себе си като хора с иновативни идеи.

Външните прегради за стартиране на бизнес са свързани с липсата на финансови средства за повече от четири пети от анкетираните. Пак толкова е и делът на респондентите които считат, че сложните административни процедури са пречка за започване на собствен

бизнес. Малко повече от една трета (37%) са категорични, че в техните общини няма лошо отношение към бизнеса и изразяват несъгласие с такова твърдение. Такава среда е известно, че насърчава предприемачеството в общността и доколкото този показател е сравнително висок, то той е важен индикатор за развитие на предприемачеството в местната общност.

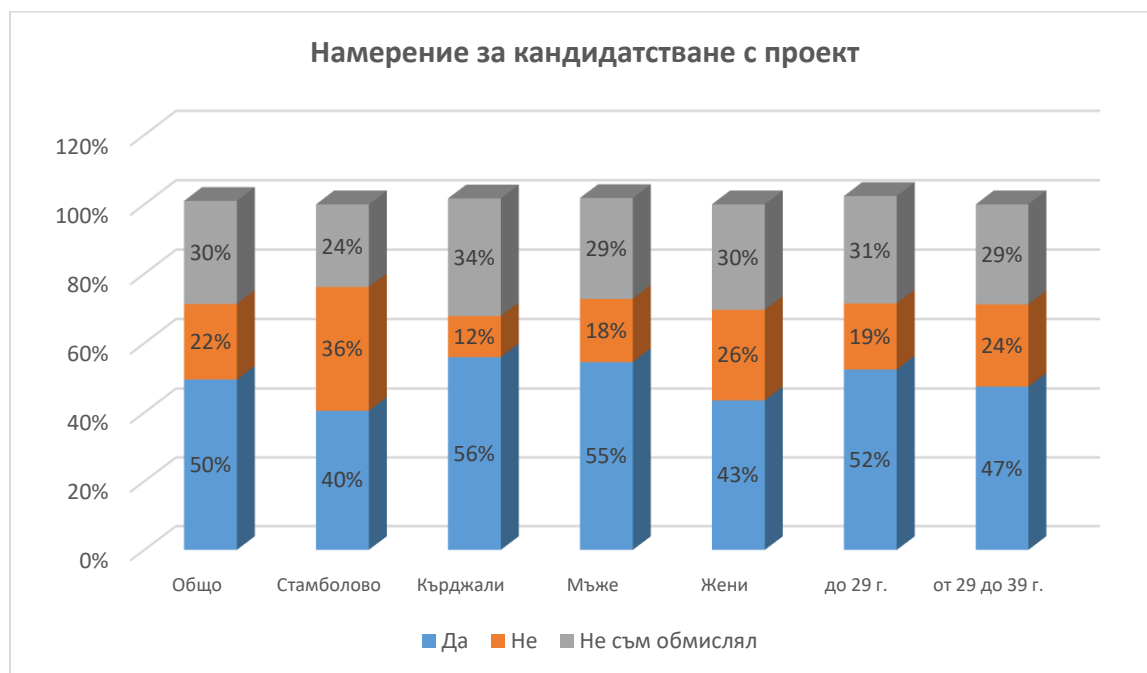
Рискът от неуспех е пречката, която близо две трети от респондентите, определят като възпираща за започването на собствен бизнес.

Резултатите от анкетата показват че един от пет младежи не е чувал съществуването на МИГ „Стамболово - Кърджали 54“, а всеки четвърти отчасти има информация за МИГ и за нейната дейност. Налице е сравнително висок дял от лица, които не познават дейността на МИГ в края на програмния период. Делът на тези лица е почти еднакъв в двете общини, като половината от младежите до 29 години не са чували за МИГ. Тази констатация налага МИГ да предприемат по-активни действия за популяризиране дейността на МИГ сред младите хора, особено сред тези попадащи в групата до 29 години. Информираността е почти еднаква, както по отношение на полов признак, така и по отношение на населени места и образование на респондентите.

Намерения за кандидатстване с проект, заявяват една втора от анкетираните, като делът на мъжете, които биха кандидатствали (55%), превишава дела на жените с такива намерения. В отделните възрастови групи няма големи различия. Лек превес на лицата с интерес за кандидатстване има в групата на младежите до 29 години. По отношение на образователната структура, тези с по-високо образование, преобладават, макар и не

чувствително. Прави впечатление, че делът на тези които не са обмисляли да кандидатстват е средно около една трета от всички лица.

Сред основните причини за липсата на интерес за кандидатстване, респондентите са посочили, че им липсват средства, бизнес идеи и лични качества, нямат познания и опит в проектите, както и страх, че няма да успеят да се справят с документацията. Повечето от запитаните признават, че нямат интерес и не са обмисляли такава възможност.

Секторите, в които младежите имат планове да стартират бизнес са както следва:

Таблица 4. Области в които има интерес за подготовка на проекти

Закупуване на оборудване/техника машини и обзавеждане	5	6%
Оборудване места за настаняване	3	3%
Закупуване на земеделска техника	6	7%
Засаждане на трайни насаждения	6	7%
Закупуване и отглеждане на животни	6	7%
Строителство на земеделска стопанска сграда	5	6%
Културни дейности	2	2%
Малка закусвалня и кафе	3	3%
Детски център за игра и свободно време	3	3%
Мултифункционална зала за културни дейности	2	2%
Обзавеждане на малък офис за консултантски услуги	3	3%
Създаване на малък сладкарски цех	5	6%

Настоящият доклад е изготвен във връзка със Споразумение за изпълнение на СВОРП № РД 50-37/20.04.2018 г. за прилагане на под-мярка 19.2 "Прилагане на операции в рамките на стратегии за ВОРП" и Заповед № РД 09-507/29.05.2018 г. за одобрение на финансова помощ по под-мярка 19.4 „Текущи разходи и популяризиране на стратегия за ВОРП“ на Мярка 19 "ВОРП" от ПРСР за периода 2014 - 2020"

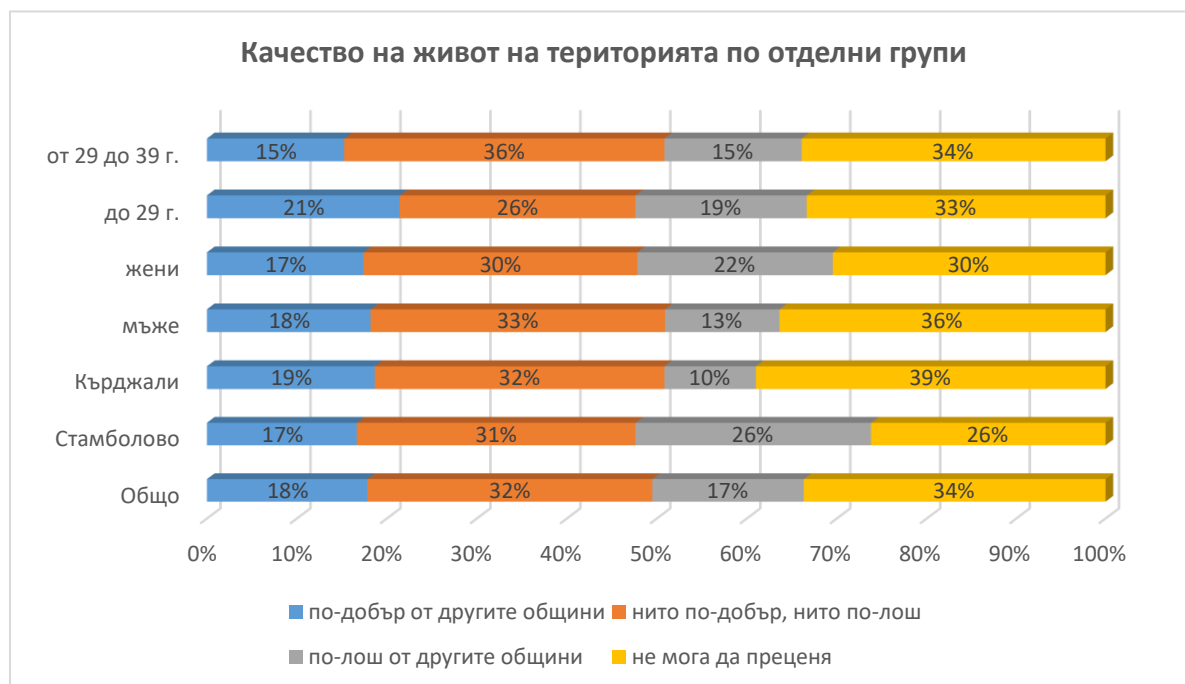
Създаване на пекарна	1	1%
Козметичен салон	2	2%
Автосервизна работилница	2	2%
Изграждане на база за спорт и туризъм	5	6%
Бих кандидатствал, ако е сигурно подпомагането	7	8%
Необходима ми е допълнителна информация, за да реша	10	11%
Не знам	14	16%

Освен в сектора на земеделието (засаждане на трайни насаждения, закупуване и отглеждане на животни) от таблицата се вижда и за интереса на младите хора към предимно неземеделски дейности, като: закупуване на оборудване/техника, изграждане на бази за спорт и туризъм, създаване на малки сладкарски цехове, авторемонтни услуги и други. Не малка част (8%) обвързват кандидатстването си със „гаранции“ за подпомагането. Повече от една десета от запитаните декларират, че им е необходима допълнителна информация за да вземат решение да кандидатстват, а 16% не са наясно дали биха кандидатствали.

V. МНЕНИЕ ЗА СРЕДАТА ЗА ЖИВОТ

Анкетното проучване включва няколко въпроса за мнението и оценката на младежите за качеството на живот в общините в които живеят. Тази оценка е важна с оглед на бъдещи техни намерения за напускане/промяна на мястото им на живеене, свързано с тяхната удовлетвореност от средата, както и наличните дефицити на територията, които биха предизвикали такава промяна.

Първият от тези въпроси търси информация за оценката на младите хора за качеството на живот в общината, в сравнение с други общини в страната.

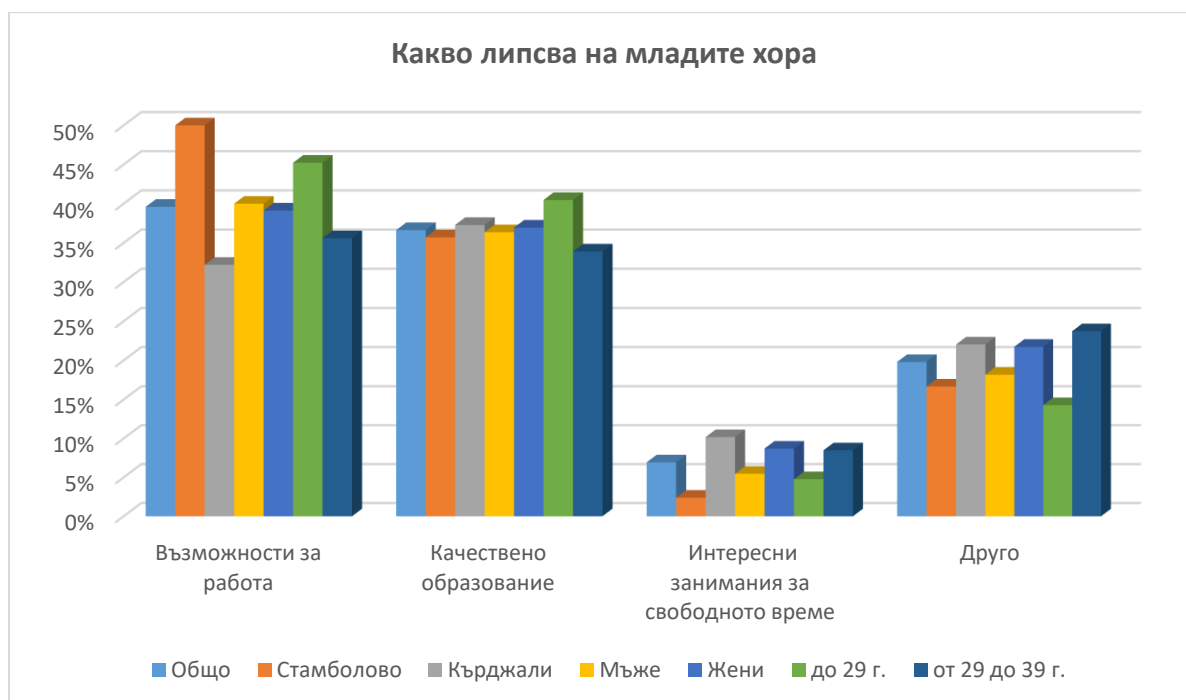
Сравнително нисък дял от анкетираните (18%) определят качеството на живот в общината в която живеят като по-добър, отколкото в други общини в България, като различията по отношение на оценките на живеещите в отделните общини почти няма (Стамболово – 17%, Кърджали – 19%). Същото е разпределението по полов признак с лек превес на мъжете. Най – висока оценка за качеството на живот (21%) се регистрира при младежите до 29 годишна възраст.

Близо една трета (32%) не намират разлика в качеството на средата за живот в тяхната община в сравнение с останалите общини в България. Разликите по полов и географски признак и тук са незначителни. Най-висок дял на направили тази оценка е в групата младежи на възраст над 29 години. Едва 17% от респондентите определят живота на територията като по-лош от другите общини. Тук се регистрира отчетливо различие в оценката на младежите от двете общини. Всеки четвърти от запитаните младежи от Стамболово е на мнение, че живота е по-лош отколкото в другите общини за разлика от живеещите в община Кърджали, където един на десет застъпва тази позиция. Интересно е, че жените (22%) са сравнително по-критични към условията на средата за живот, докато при мъжете този дял е с близо 10 пункта по нисък (13%). Въпросът е затруднил една трета от респондентите (34%), които по различни причини не могат да дадат отговор

на този въпрос. Съществени различия в оценките на двете изследвани възрастови групи не се регистрират.

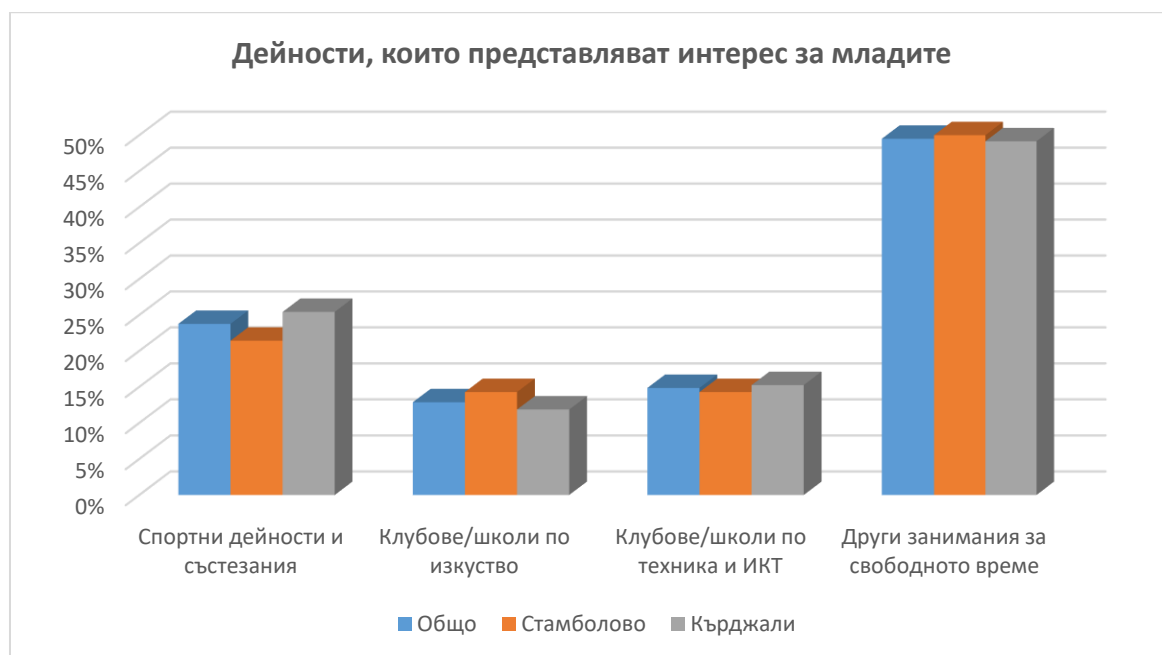
Основните проблеми, които се открояват на територията на МИГ са два – възможността за професионална реализация и качеството на образованието. Четири от десет младежи намират като липса на територията именно възможността за работа, почти толкова е и дялът на тези за които качествено образованието не се предлага на територията на МИГ.

Възможности за работа липсват за всеки втори младеж на територията на община Стамболово, докато за живеещите в община Кърджали този дял е по-нисък (36%). Липсата на възможности за работа е проблем дефиниран по-отчетливо във възрастовата група до 29 години (45%).

Липсата на качествено образование е проблем при който не се наблюдават съществени различия между различните изследвани групи (варира между 34-37%). Липсата на занимания за свободното време, изненадващо не се отчита като дефицит на територията. Едва 7% са го посочили. За живеещите в община Стамболово такава липса почти (2%) не съществува, докато дялът на живеещите в селата на община Кърджали, на които липсват интересни занимания е 10% . Този проблем е по-чувствителна тема при жените (9%) и младежите на възраст над 29 години. Една пета от участниците декларират липсата на други неща в тяхното ежедневие на територията.

Това твърдение се потвърждава и при отговора на следващият въпрос от анкетата, където

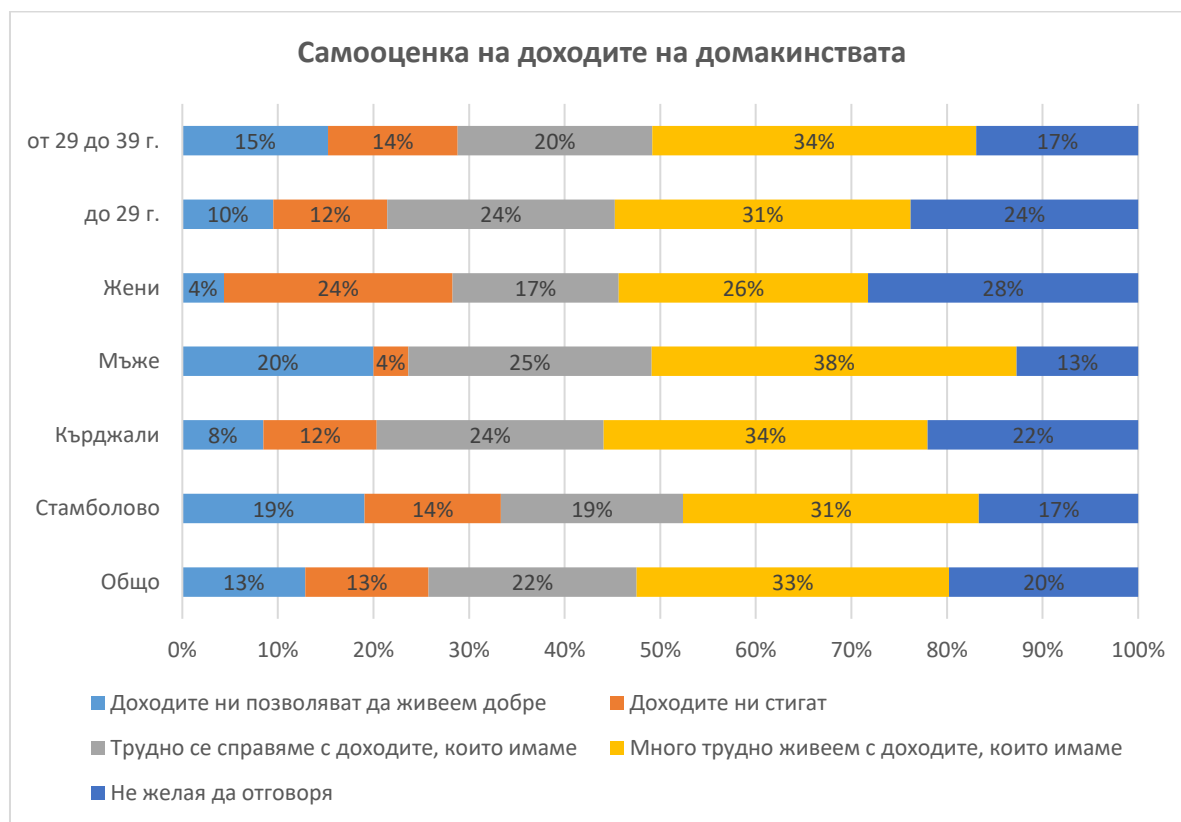

участниците отново дават най-висока тежест на алтернативата „други занимания за свободното време. На практика всеки втори е посочил този отговор, като различия по географски признак няма. За една четвърт от запитаните интерес представляват спортни дейности и състезания, а предпочитанията за клубове/ школи по изкуства декларират между 13 и 15% от запитаните.

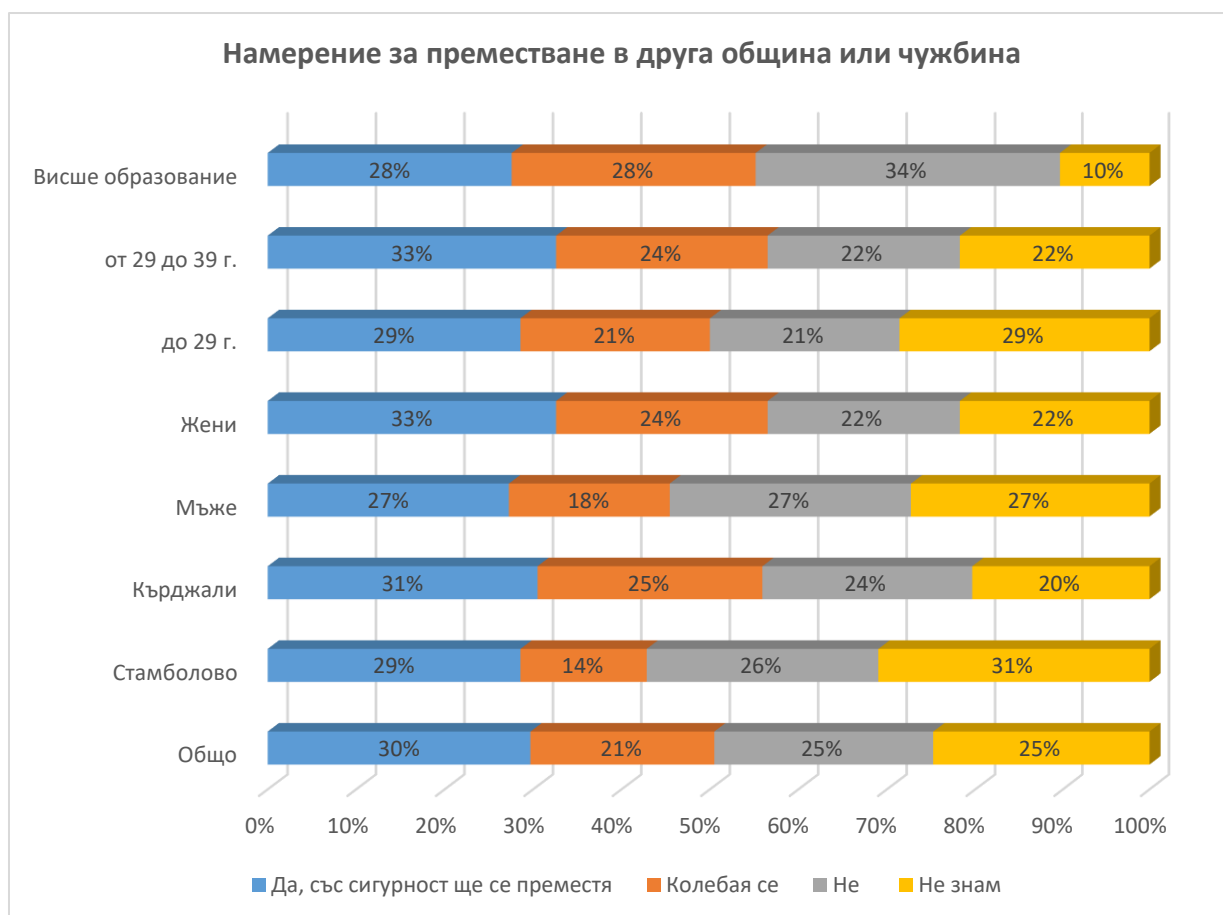
За близо една четвърт от респондентите (26%), доходите на домакинствата, в които живеят им стигат, като при 13% от тях, те са дори позволяващи им да живеят добре. Позитивната оценка за равнището на доходите е сравнително по-благоприятна за живеещите в община Стамболово (33%) отколкото живеещите в села от община Кърджали (20%). Жените изразяват по-голяма удовлетвореност от доходите си (28%), спрямо мъжете (24%). В отделните възрастови групи, очаквано равнището на доходите е в полза на групата между 30-39 години, където 15% декларират, че доходите им стигат да живеят добре и на още 14%, че им стигат.

Повече от половината (55%) от респондентите оценяват равнището на доходите си като такова което не им позволява да живеят добре, като една трета от всички анкетирани, определят положението си като много трудно. Всеки пети от запитаните се е въздържал да направи самооценка на доходите си. По-големи трудности изпитват живеещите на територията на община Кърджали (58%), срещу 50% от община Стамболово. Мъжете

определят доходите си като недостатъчни в много по-голяма степен (63%) отколкото жените (43%). В отделните възрастови групи не се регистрират значими различия.

Проблемите в общината, включително с равнищата на доходите рефлектират в делът на младежите, които са решили или се колебаят да се преместят да живеят в друга община. Този дял е много висок – 51%. Една четвърт само заявяват категорично че няма да се преместят и още толкова че не знаят на този етап. Нагласите за преместване са по-ясно и силно изразени сред живеещите в община Кърджали (56%), докато 43% от живеещите в община Стамболово са с такива нагласи. Приблизително в такова съотношение са и различията по полов признак. Интересно е да се отбележи, че миграционните нагласи са по-високи сред жените, отколкото сред мъжете на територията на МИГ. В отделните възрастови групи различията не са високи. Нагласите за преместване са по-големи сред тези в по-горната група, които са и по-категорични в намерението си да се преместят да живеят другаде (33%).

Интересно е, че много висок дял от младежите с висше образование декларират нагласите си да напуснат територията на МИГ – цели 56%, а само малко над една трета (34%), декларират, че ще останат да живеят тук.

VI. ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ

1. Изводи

Предприемачеството е присъщо на по-младите хора и територията на МИГ не е изключение. Предприемачеството е особено важно за малки общности, които изправени в пазарна среда са изложени на силен конкурентен натиск и само при наличие на предприемчивост сред общността имат шанс да оцелеят.

Демографската картина на територията е позитивна, с устойчиви темпове на увеличение на населението през последните шест години. Между двете общини в териториалния обхват на МИГ се наблюдават съществени различия. Темпът на увеличение на населението се дължи само на увеличеният брой жители в населените места на община Кърджали. Същевременно през анализирания период, населението на община Стамболово не се увеличава, а се регистрира минимално намаление. Въпреки това територията на МИГ продължава да бъде хомогенна.

Населението на територията на МИГ преобладаващо (69%) живее в населени места на община Кърджали (54 на брой) и 31 % в двадесет и шест населени места на община Стамболово.

На територията на МИГ няма населено място град, както и такова с население над 1000 жители. Само седем населени места са с население над 500 жители. Това определя профила на територията, като изключително селска, с много проблеми от различно естество и предизвикателства пред развитието си.

Позитивната демографска тенденция е основа за благоприятни очаквания за бъдещото социално-икономическото развитие на територията.

Въпреки увеличаване на общият брой, населението на територията в младежка възраст в двете общини намалява с близо 2 процентни пункта. Това означава тенденция на влошаване на демографската структура, следствие на съществен темп на застаряване на фона на общия брой на увеличение на населението. Съществени различия по отношение на двете общини не се наблюдават. Намаление на броя на младежите се регистрира в почти всички възрастови групи с изключение на групата – 15-19 г, където има увеличение. Най-съществено е намалението в групите 35-39 и 25-29 години.

Заетостта сред младежите е основният фактор, който определя и качеството им на живот. Повече от половината от младежите на територията към момента на провеждане на проучването заявяват, че имат трудова заетост, като за 15% тази заетост е в семейното земеделско стопанство, а 40% работят на постоянна работа в сектори извън земеделския. Относителният дял на работещите на постоянна работа е по-висок сред групата на жените (52%), в сравнение с тази на мъжете (29%). Делът на заетите на постоянна работа е най висок сред лицата с висше образование – двама от всеки три лица са на постоянна работа. Всеки четвърти работи, но не е на постоянна работа или работи без договор. Лицата, които декларираят че са безработни са 13%. Този дял е съпоставим със съседни общини, но е съществено по-висок от средните стойности за страната. Това показва наличието на проблем със заетостта на младежите на територията.

Проучването регистрира сравнително висок дял (30%) на младежите на територията на МИГ, които имат нагласи за предприемаческа активност, като това е особено валидно за мъжете. Младежите от община Стамболово декларираят значително по-висока нагласа за самостоятелна заетост от младежите от община Кърджали. Като цяло предпочитанието

към самостоятелната заетост и предприемачеството е свързано с очакванията за по-високи доходи и реализиране на бизнес възможности.

Реализацията на намеренията пред стартирането на самостоятелен бизнес най-общо са свързани с вътрешни и външни фактори. Вътрешните фактори са психологически и мотивационни, управленски умения и маркетингови умения, ресурси и бизнес идеи на потенциалния предприемач.

Според респондентите, за успешно предприемачество най-важните личностни качества са състезателен дух, решителност, иновативност и увереност в собствените възможности. Необходим е, не по-малко и оптимизъм, инициативност, самостоятелност и способност за поемане на рискове. Проучването показва, че младежите на територията притежават значителни психологически и мотивационни ресурси за стартиране на собствен бизнес. Респондентите имат сравнително висока самооценка за своята иновативност, способността си за поемане на риск, и най-вече са оптимисти за бъдещето, които са необходими за стартиране на самостоятелен бизнес. В същото време повече от 40% от тях признават, че не са склонни да поемат рискове, както и че не определят себе си като хора с иновативни идеи.

МИГ не е достатъчно разпознаваема сред младите хора на територията. Налице е сравнително висок дял от лица, които не познават дейността на МИГ в края на програмния период. Делът на тези лица е почти еднакъв в двете общини, като половината от младежите до 29 години не са чували за МИГ. Тази констатация налага МИГ да предприемат по-активни действия за популяризиране дейността на МИГ сред младите хора, особено сред тези попадащи в групата до 29 години.

Сред основните причини за липсата на интерес за кандидатстване, респондентите са посочили, че им липсват средства, бизнес идеи и лични качества, нямат познания и опит в проектите, както и страх, че няма да успеят да се справят с документацията.

Качеството на живот на територията в значителна степен влияе върху миграционните нагласи на младите хора. Проучването показва, че сравнително нисък дял от анкетираните (18%) определят качеството на живот в общината в която живеят като по-добър, отколкото в други общини в България, като различията по отношение на оценките на живеещите в отделните общини почти няма. Близко една трета не намират разлика в качеството на средата за живот в тяхната община в сравнение с останалите общини в България. Разликите по полов и географски признак и тук са незначителни.

Основните проблеми, свързани с качеството на живот, които се открояват на територията на МИГ са два – възможността за професионална реализация и качеството на образованието. Четири от десет младежи намират като липса на територията именно възможността за работа, почти толкова е и делът на тези за които качествено образованието не се предлага на територията на МИГ.

Оценката за равнището на доходите и възможността да се осигури добро качество на живот на територията е неблагоприятна. Повече от половината от респондентите оценяват равнището на доходите си като такова, което не им позволява да живеят добре, като една трета от всички анкетирани, определят положението си като много трудно. По-големи трудности изпитват живеещите на територията на община Кърджали.

Проблемите на територията, включително с равнищата на доходите рефлексират в делът на младежите, които са решили или се колебаят да се преместят да живеят в друга община. Този дял е много висок – 51%. Само една четвърт заявяват категорично че няма да се преместят и още толкова че не знаят на този етап. Нагласите за преместване са по-ясно и силно изразени сред живеещите в община Кърджали.

2. Препоръки

Насърчаването на включването на младежите в дейността на МИГ „Стамболово - Кърджали 54“ изисква:

1. Насърчаване по активното участие на младежи и младежки групи в дейността на МИГ и включването им в процесите на вземане на решения, включително в работата на ръководните му органи.
2. Включване на младежите на всички етапи на програмиране, прилагане, мониторинг и оценка на стратегията на МИГ;
3. По-точно интегриране на проблемите на младежите в СВОМР и формулиране на цели насочени към тях;
4. Адресиране на всички основни проблеми, които влияят върху качеството на живот на младежите - създаване на работни места, услуги за свободното време, образование чрез конкретни мерки в рамките на СВОМР за периода 2021- 2027;
5. Организиране до края на настоящия програмен период на обучения по младежко предприемачество, които да са част от дейностите по мярка 19.4 и да се провеждат поне веднъж годишно за младежи проявили интерес за включване.

Мерките за подобряване на младежката икономическа активност следва да се базират на интегрирани подходи и да са насочени към:

- Облекчаване на прехода към заетост – професионално обучение по специалности, търсени на местния пазар на труда и при обвързване с обучение за конкретно работно място;
- Улесняване на прехода между образование и заетост, посредством осигуряване на възможности за придобиване на трудов стаж на безработни младежи, завършили средно или висше образование и включване в субсидирани форми по ОПРЧР и други. Такива форми ще предотвратят деквалификацията на младежите и могат да бъдат превенция срещу “изтичането на мозъци” от територията.
- Развитие на местния капацитет за предлагане на услуги, съобразени с конкретните нужди на младежите, включително свързани с развлечения за свободното време;
- Използване на ИКТ за подобряване на достъпа до модерно обучение;
- Фокус върху всички прегради за стартиране на самостоятелен бизнес – управленски и маркетингови умения, ресурси и бизнес среда. Предприемачеството е възможност за задържане на младите хора на територията на МИГ;
- Развитие на предприемаческите качества на младежите чрез развитие на обучение по предприемачество сред учениците, натрупване на опит в управление на малки проекти или учебни фирми;
- Внедряване на добри практики за насърчаване на младежкото предприемачество;
- Насърчаване наставничество на млади предприемачи от успешни предприемачи от територията или от други райони на страната;

Условията за подпомагане на мерки за насърчаване на предприемачеството на младежите следва да позволяват кандидатстване, като на безработни, така и за работещи младежи.

Препоръчително е да се разработят схеми за бизнес консултиране на начинаещи предприемачи.

Повишаване на предприемаческата активност и подобряването на предприемаческата среда е комплексно усилие, което трябва да се прилага целенасочено, съвместно и съгласувано с органите на местното самоуправление и деконцентрираните структури на държавата по места. Резултатите от такива действия обикновено са с дълъг време

хоризонт и промяната не може да настъпи бързо и в рамките на настоящата стратегия за водено от общностите местно развитие.

VII. ПРИЛОЖЕНИЯ

Приложение 1: Табличен доклад на проучването на предприемаческите нагласи на младите хора на територията на МИГ „СТАМБОЛОВО-КЪРДЖАЛИ 54“

1. Вие живеете в?	брой	Колонен процент
Община Стамболово	42	42%
Община Кърджали	59	58%

2. Вие сте на възраст?	брой	Колонен процент
До 29 г.	42	42%
Между 30 и 39 години	59	58%

4. С кои от следните твърдения сте съгласни/несъгласни?	Склонност да поема рискове	Иновативен с идеи	Оптимист за бъдещето
Напълно съгласен	26%	24%	35%
Съгласен	31%	28%	23%
Несъгласен	29%	36%	20%
Напълно несъгласен	13%	8%	15%
Не знам	2%	4%	8%

5. Работите ли в момента?	МИГ	мъже	Жен и	до 29 г.	между 29 и 39 г.	висше образование
Да, на постоянна работа	40%	29%	52%	40%	39%	66%
Да, в семейното земеделско стопанство	15%	22%	7%	17%	14%	3%
Не, безработен/а съм	13%	15%	11%	12%	14%	10%
Не, домакиня съм	8%	0%	17%	2%	12%	7%
Друго	25%	35%	13%	29%	22%	14%

6. Къде работите	МИГ	мъже	Жени	до 29 г.	между 29 и 39 г.	висше образование
В публичната администрация	11%	6%	52%	13%	9%	21%
В областта на туризма	5%	4%	7%	3%	7%	17%
В земеделието	13%	20%	11%	13%	13%	7%
В сектор търговия и обществено хранене	9%	6%	17%	8%	9%	3%
В областта на строителството	11%	16%	13%	10%	11%	3%
В областта на здравеопазването	6%	2%	0%	5%	7%	17%
В неправителствена организация	4%	4%	15%	5%	4%	0%
Друго	41%	43%	7%	45%	39%	31%

7. Ако имаште възможност да избирате между различен вид работа/труд, какво бихте избрали?	МИГ	Мъже	Жени
Трудов договор	45%	38%	57%
Самостоятелна заетост/предприемач	30%	42%	20%
Работа по граждански договор	5%	4%	7%
Нито едно от посочените	11%	15%	9%
Не знам	9%	7%	11%

8. Ако работите на трудов договор, защо предпочитате да работите по трудов договор вместо да имате самостоятелната заетост?	Общо	мъже	жени	До 29 г.	между 29 и 39 г.
Редовни, твърди доходи	37%	35%	39%	29%	42%
Стабилна заетост	16%	13%	20%	14%	17%
Фиксирано работно време	10%	7%	13%	10%	10%
Гарантирано социално/здравно осигуряване	17%	13%	22%	10%	22%
липса на бизнес идеи	7%	5%	9%	5%	8%
Липса на финансови средства за самостоятелна заетост	5%	5%	4%	10%	2%
Нямам умения за предприемач	17%	16%	17%	21%	14%
Висок риск	3%	2%	4%	2%	3%
Голяма бюрокрация	3%	5%	0%	7%	0%
Страх от неуспех	9%	9%	9%	17%	3%

9. Ако не сте на трудов договор, защо предпочитате самостоятелната заетост	Общо	Мъже	жени	до 29 г.	между 29 и 39 г.
Лична независимост/интересни задачи	15%	13%	39%	14%	15%
Реализиране на бизнес възможност	18%	24%	20%	24%	14%
По-високи доходи	20%	25%	13%	21%	19%
По голяма свобода	5%	5%	22%	5%	5%
Липса на друга възможност	8%	7%	9%	5%	10%
Среда от предприемачи	7%	7%	4%	10%	5%
По-голяма сигурност	4%	2%	17%	2%	5%
Принос за обществото	9%	7%	4%	2%	14%

10. Планирате ли да започнете собствен бизнес през следващите години?	Общо	Стамболово	Кърджали	мъже	жени	до 29 г.	30 - 39 г.
Да, със сигурност	11%	19%	5%	16%	4%	10%	12%
да, възможно е	24%	14%	31%	25%	22%	29%	20%
Не	42%	48%	37%	38%	46%	33%	47%
Не знам	24%	19%	27%	20%	28%	29%	20%

11. Ако имате намерение за стартиране на собствен бизнес, то по каква причина ще го направите?	Общо	Стамболово	Кърджали	мъже	жени	с висше образование
Лична независимост	9%	10%	8%	5%	13%	14%
Избор на работното място и време	3%	2%	3%	4%	2%	0%
По високи доходи	47%	43%	49%	47%	46%	45%
Реализиране на бизнес възможност	25%	33%	19%	33%	15%	28%
Липса на друг възможности за заетост	20%	14%	24%	13%	28%	17%

12. Кой според вас личностни качества са необходими за успешно предприемачество?	Кои със теза теле н дух	Със теза теле н дух	Иновативност	Решителност	Самостоятелност	Способност за поемане на рискове	Инициативно	Самоуверено	Оптимизъм
напълно съгласен	44%	39%	41%	40%	40%	40%	35%	45%	40%
съгласен	37%	50%	46%	42%	39%	47%	46%	46%	46%
несъгласен	11%	4%	4%	10%	13%	9%	4%	9%	9%

напълно несъгласен	1%	0%	2%	2%	4%	2%	1%	1%
не знам	8%	7%	8%	7%	5%	8%	5%	5%

13. С кои от следните твърдения сте съгласни/несъгласни	липса на финансови средства	на бюрократични и изисквания	лошо отношение към бизнеса	риск от неуспех
напълно съгласен	42%	42%	21%	36%
съгласен	45%	44%	16%	31%
несъгласен	7%	9%	25%	18%
напълно несъгласен	3%	1%	13%	5%
не знам	4%	5%	26%	11%

14. Как бихте характеризирал и живота на територията на МИГ?	Общо	Стамболово	Кърджали	мъже	жени	до 29 г.	от 29 до 39 г.
по-добър от другите общини	18%	17%	19%	18%	17%	21%	15%
ниито по-добър, ниито по-лош	32%	31%	32%	33%	30%	26%	36%
по-лош от другите общини	17%	26%	10%	13%	22%	19%	15%
не мога да преценя	34%	26%	39%	36%	30%	33%	34%

15. Искате ли да се премести те да живеете другаде	Общ о	Стамболово	Кърджали	Мъже	Жени	до 29 г.	от 29 до 39 г.	Висше образование
Да, със сигурност ще се преместя	30%	29%	31%	27%	33%	29%	33%	28%
Колебая се	21%	14%	25%	18%	24%	21%	24%	28%
Не	25%	26%	24%	27%	22%	21%	22%	34%
Не знам	25%	31%	20%	27%	22%	29%	22%	10%

16. Какво най-много липсва на младежите от територията	Общ о	Стамболово	Кърджали	Мъже	Жени	до 29 г.	от 29 до 39 г.
Възможност и за работа	40%	50%	32%	40%	39%	45%	36%
Качествено образование	37%	36%	37%	36%	37%	40%	34%
Интересни занимания за свободното време	7%	2%	10%	5%	9%	5%	8%
Друго	20%	17%	22%	18%	22%	14%	24%

17. Какви дейности биха представлявали интерес за Вас?	Общо	Стамболово	Кърджали
Спортни дейности и състезания	24%	21%	25%
Клубове/школи по изкуство	13%	14%	12%
Клубове/школи по техника и ИКТ	15%	14%	15%
Други занимания за свободното време	50%	50%	49%

18. Чували ли сте за МИГ „Стамболово – Кърджали - 54 и нейната СВОМР?	Общо	Стамболово	Кърджали	Мъже	Жени	до 29 г.	от 29 до 39 г.
Да	54%	55%	54%	56%	52%	50%	58%
Не	21%	24%	19%	22%	20%	21%	20%
Отчасти	25%	21%	27%	22%	28%	29%	22%

19. Бихте ли кандидатствали с проект към МИГ „Стамболово - Кърджали 54“ и нейната СВОМР?	Общо	Стамболово	Кърджали	Мъже	Жени	до 29 г.	от 29 до 39 г.
Да	50%	40%	56%	55%	43%	52%	47%
Не	22%	36%	12%	18%	26%	19%	24%
Не съм обмислял	30%	24%	34%	29%	30%	31%	29%

20. Ако «ДА», за какво бихте кандидатствали?	Брой	Колонен процент
Закупуване на оборудване/техника машини и обзавеждане	5	6%
Оборудване места за настаняване	3	3%
Закупуване на земеделска техника	6	7%
Засаждане на трайни насаждения	6	7%
Закупуване и отглеждане на животни	6	7%
Строителство на земеделска стопанска сграда	5	6%
Културни дейности	2	2%
Малка закусвалня и кафе	3	3%
Детски център за игра и свободно време	3	3%
Мултифункционална зала за културни дейности	2	2%
Обзавеждане на малък офис за консултантски услуги	3	3%
Създаване на малък сладкарски цех	5	6%
Създаване на пекарна	1	1%
Козметичен салон	2	2%
Автосервизна работилница	2	2%
Изграждане на база за спорт и туризъм	5	6%
Бих кандидатствал, ако е сигурно подпомагането	7	8%
Необходима ми е допълнителна информация, за да реша	10	11%

21. Ако «НЕ», защо?	Брой	Колонен процент
Нямам интерес	15	26%
Липса на средства	7	12%
Липса на бизнес идеи и лични качества	7	12%
Нямам познания и опит в проектите	3	5%

22. Вашето образование е?	Общо	Стамболово	Кърджали	Мъже	Жени
Основно/или по-ниско	11%	14%	8%	13%	9%
Средно общо	26%	26%	25%	38%	11%
Средно професионално	16%	17%	15%	18%	13%
Полувисше/колеж	18%	21%	15%	16%	20%
Висше/Университет	29%	21%	34%	15%	46%

23. Какво е семейното Ви положение?	Общо	Стамболово	Кърджали	Мъже	Жени
Семеен/а	68%	74%	64%	64%	74%
Несемеен/а	25%	24%	25%	29%	20%
Друго	6%	2%	8%	7%	4%

24. Кое от следните твърдения най-точно описва доходите на Вашето домакинство	Общо	Стамболово	Кърджали	Мъже	Жени	до 29 г.	от 29 до 39 г.
Доходите ни позволяват да живеем добре	13%	19%	8%	20%	4%	10%	15%
Доходите ни стигат	13%	14%	12%	4%	24%	12%	14%
Трудно се справяме с доходите, които имаме	22%	19%	24%	25%	17%	24%	20%
Много трудно живеем с доходите, които имаме	33%	31%	34%	38%	26%	31%	34%
Не желая да отговоря	20%	17%	22%	13%	28%	24%	17%

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

Стамболово-Кърджали 54

ПРОГРАМА ЗА
РАЗВИТИЕ НА
СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Програма за развитие на селските райони 2014-2020 г.
Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони

Сдружение „Местна инициативна група Стамболово-Кърджали 54“

Приложение 2. Анкетна карта на проучването

АНКЕТНА КАРТА

Проучване на предприемаческите нагласи и икономическата активност на младите хора на територията на „МИГ Стамболово-Кърджали 54“

1. Вие живеете в?

☐ Община Стамболово ☐ Община Кърджали

2. Вие сте на възраст?

☐ До 29 г. ☐ Между 30 и 39 години

3. Вашият пол е?

☐ Мъж ☐ Жена

4. С кои от следните твърдения сте съгласни/несъгласни? (Моля, отговорете за всяко твърдение)

Твърдение	Напълно съгласен	Съгласен	Несъгласен	Напълно несъгласен	Не знам
Аз съм човек, който е склонен да поема рискове	☐	☐	☐	☐	☐
Аз съм иновативен човек с много идеи	☐	☐	☐	☐	☐
Аз съм оптимист за бъдещето си	☐	☐	☐	☐	☐

5. Работите ли в момента?

☐ Да, на постоянна работа ☐ Да, в семейното земеделско стопанство
☐ Не, безработен/а съм ☐ Не, домакия съм ☐ Друго

6. Къде работите

☐ В публичната администрация ☐ В областта на туризма ☐ В земеделието
☐ В сектор търговия и обществено хранене ☐ В областта на строителството ☐ В областта на здравеопазването ☐ В неправителствена организация ☐ Друго

7. Ако имахте възможност да избирате между различен вид работа/труд, какво бихте избрали?

☐ Трудов договор ☐ Самостоятелна заетост/предприемач ☐ Работа по граждански договор ☐ Нито едно от посочените ☐ Не знам

8. Ако работите на трудов договор, защо предпочитате да работите по трудов договор вместо да имате самостоятелната заетост?

☐ Редовни, твърди доходи ☐ Стабилна заетост ☐ Фиксирано работно време ☐ Гарантирано социално/здравно осигуряване ☐ Липса на бизнес идеи/нямам такива ☐ Липса на финансови средства за самостоятелна заетост ☐ Нямам умения за предприемач ☐ Висок риск ☐ Голяма бюрокрация ☐ Опасявам се от юридическите и социални последици в случай на неуспех

9. Ако не сте на трудов договор, защо предпочитате самостоятелната заетост

☐ Лична независимост/интересни задачи ☐ Реализиране на бизнес възможност ☐ По-високи доходи ☐ Възможност за избор на работното място и време ☐ Липса на друга добра възможности за заетост ☐ Роднините и приятелите ми са предприемачи ☐ Намаляване на несигурността, свързана с работата на трудов договор ☐ Принос за обществото

10. Планирате ли да започнете собствен бизнес през следващите няколко години?

☐ Да, със сигурност ☐ да, възможно е ☐ Не ☐ Не знам

11. Ако имате намерение за стартиране на собствен бизнес, то по каква причина ще го направите?

☐ Лична независимост ☐ Избор на работното място и време ☐ По високи доходи ☐ Реализиране на бизнес възможност ☐ Липса на друг възможности за заетост

12. Кои според вас личностни качества са необходими за успешно предприемачество? (Моля, дайте отговор за всяко от твърденията).

Твърдение	Напълно съгласен	Съгласен	Несъгласен	Напълно несъгласен	Не знам
Състезателен дух	☐	☐	☐	☐	☐
Иновативност	☐	☐	☐	☐	☐
Решителност	☐	☐	☐	☐	☐
Самостоятелност	☐	☐	☐	☐	☐
Способност за поемане на рискове	☐	☐	☐	☐	☐
Инициативност	☐	☐	☐	☐	☐
Самоувереност	☐	☐	☐	☐	☐
Оптимизъм	☐	☐	☐	☐	☐

13. С кои от следните твърдения сте съгласни/несъгласни?

Твърдение	Напълно съгласен	Съгласен	Несъгласен	Напълно несъгласен	Не знам
Трудно е да се започне собствен бизнес, поради липса на финансови средства	☐	☐	☐	☐	☐
Трудно е да се започне собствен бизнес, поради сложни бюрократични изисквания за регистриране и управление на фирма	☐	☐	☐	☐	☐
В общината няма добро отношение към хората, които се занимават с бизнес	☐	☐	☐	☐	☐
Не трябва да се започва бизнес, ако има риск от неуспех	☐	☐	☐	☐	☐

14. Как бихте характеризирали живота на територията на МИГ (общината в която живеете)?

☐ По-добър, отколкото в други общини в България ☐ Нито по-добър, нито по-лош от други общини в България ☐ По-лош, отколкото в други общини в България ☐ Не мога да преценя

15. Искате ли да се преместите да живеете в друга община или в чужбина?

☐ Да, със сигурност ще се преместя ☐ Колебая се ☐ Не ☐ Не знам

**16. Какво най-много липсва на младежите от територията на МИГ?
(Отбележете само 1 отговор)**

☐ Възможности за работа ☐ Качествено образование ☐ Интересни занимания за свободното време ☐ Друго

17. Какви дейности биха представлявали интерес за Вас?

☐ Спортни дейности и състезания ☐ Клубове/школи по изкуство ☐ Клубове/школи по техника и информационни технологии ☐ Други занимания за свободното време

18. Чували ли сте за Местна инициативна група „Стамболово-Кърджали 54“ и нейната Стратегия за местно развитие?

☐ Да ☐ Не ☐ Отчасти

19. Бихте ли кандидатствали с проект към МИГ „Стамболово-Кърджали 54“ и нейната Стратегия за местно развитие?

☐ Да ☐ Не ☐ Не съм обмислял

20. Ако «ДА», за какво бихте кандидатствали?

☐ Закупуване на оборудване/техника машини и обзавеждане ☐ Оборудване места за настаняване ☐ Закупуване на земеделска техника ☐ Засаждане на трайни насаждения ☐ Закупуване и отглеждане на животни ☐ Строителство на земеделска стопанска сграда ☐ Културни дейности ☐ Малка закусвалня и кафе ☐ Детски център за игра и свободно време ☐ Мултифункционална зала за културни дейности ☐ Обзавеждане на малък офис за консултантски услуги ☐ Създаване на малък сладкарски цех ☐ Създаване на пекарна ☐ Козметичен салон ☐ Автосервизна работилница ☐ Изграждане на база за спорт и туризъм ☐ Бих кандидатствал, ако е сигурно подпомагането ☐ Необходима ми е допълнителна информация, за да реша ☐ Не знам

21. Ако «НЕ», защо?

☐ Нямам интерес ☐ Липса на средства ☐ Липса на бизнес идеи и лични качества ☐ Нямам познания и опит в проектите ☐ Мисля, че няма да се справя с документацията ☐ Не съм обмислял възможността ☐ Имам постоянна работа ☐ Не мисля да се реализирам в България ☐ Помага се само на „определени“ хора ☐ Не отговарям на изискванията ☐ Нямам нужда

22. Вашето образование е?

☐ Основно/или по-ниско ☐ Средно общо ☐ Средно професионално ☐ Полувисше/колеж ☐ Висше/Университет

23. Какво е семейното Ви положение?

☐ Семейство ☐ Несемейство ☐ Друго

24. Кое от следните твърдения най-точно описва доходите на Вашето домакинство?

☐ Доходите ни позволяват да живеем добре ☐ Доходите ни стигат ☐ Трудно се справяме с доходите, които имаме ☐ Много трудно живеем с доходите, които имаме ☐ Не желая да отговоря